

ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ

ЄСПОВА ЛЮБОВ ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 347.447.54

ГАРАНТІЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Спеціальність: 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес, сімейне право; міжнародне приватне право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2006

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Соціально-економічні зміни, що відбулися в Україні, перехід до ринкових відносин обумовили суттєву зміну змісту суспільних відносин, що регулюються цивільним законодавством, а це, у свою чергу, обумовило необхідність докорінної зміни законодавства та цивілістичної доктрини.

Прийняття Цивільного кодексу України, що набрав чинності 1 січня 2004 р. (далі – ЦК України) стало початком чергового етапу розвитку вітчизняної цивілістики. Він належить до числа якісно нових законодавчих актів, оскільки ґрунтується на приватноправовій, на відміну від Цивільного кодексу Української РСР, концепції регулювання майнових та особистих немайнових відносин, що ґрунтуються на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників в умовах переходу до ринкових відносин. Відбулося значне оновлення багатьох цивільно-правових норм. Крім того, ЦК України містить значну кількість новел в регламентації відносин цивільного обігу, а тому ці новели та зміни потребують детального аналізу. Зокрема, ЦК України передбачає систему способів забезпечення виконання зобов'язання, яка в нових економічних умовах отримала подальшого розвитку порівняно з ЦК УРСР.

Оскільки неможливість виконання зобов'язання може бути пов'язана з фінансовою неспроможністю або тимчасовою відсутністю грошових коштів, особливу привабливість з точки зору забезпечення заслуговує залучення третьої особи – гаранта, що не є стороною договору, виконання якого забезпечується. За таких обставин гарантія стає найбільш привабливою та більшою мірою відповідає інтересам учасників договірних відносин, оскільки гарантом інтересів кредитора виступають такі фінансово стабільні організації, як банки і страхові компанії. На користь такого висновку свідчить декілька обставин: 1) залучення третьої особи, яка є відокремленою у майновому сенсі від контрагентів, що укладають договір, який забезпечується; 2) встановлення законодавством спеціальних вимог до суб'єкта, який надає гарантію (наприклад, наявність статуту фінансової установи); 3) незалежність гарантійного зобов'язання від основного зобов'язання.

Окремі дослідження системи способів забезпечення зобов'язань виконувалися ще за радянських часів, і, природно, застаріли через радикальну зміну законодавства в цілому і цивільного, зокрема. Українські правники, звертаючись в окремих випадках до дослідження способів забезпечення виконання зобов'язання, не приділяли належної уваги їх окремим видам, через що склалася ситуація, коли одні з них досить

грунтовно досліджувалися, навіть на рівні монографічних досліджень, інші, зокрема гарантія, залишилися поза увагою дослідників. Відповідно, цей спосіб забезпечення виконання зобов'язань потребує подальших наукових досліджень.

Однак до теперішнього часу наша цивільно-правова наука не має спеціального монографічного дослідження, присвяченого питанням гарантії. Можливо, це пояснюється тим, що до прийняття у 2003 році ЦК України та низки інших нормативно-правових актів, що регулюють цивільні відносини, гарантія була своєрідним „сурогатом” поруки. Між тим, в міру поступового переходу до ринкових відносин значення досліджуваного інституту цивільного права у нашій державі стабільно зростає, а відтак – зростають і ускладнюються кредитні, розрахункові та інші відносини, де може застосовуватися гарантія.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дослідження поняття та сутності гарантії як способу забезпечення виконання зобов'язань, є актуальним з теоретичної та практичної точок зору, а тому є всі підстави для вивчення цієї проблеми на рівні дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до напрямку досліджень Одеської національної юридичної академії “Правові проблеми становлення та розвитку сучасної Української держави” (державний реєстраційний номер 0101U001195). Тема дисертації безпосередньо пов'язана з планом науково-дослідницької роботи кафедри цивільного права на 2001- 2005 роки за темою “Традиції приватного права України” і затверджена на засіданні кафедри цивільного права Одеської національної юридичної академії 9 вересня 2002 року, протокол № 2.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційного дослідження є визначення правової природи гарантії за цивільним законодавством України, з'ясування специфіки правових рішень у цьому аспекті, аналіз чинного законодавства про забезпечення зобов'язань взагалі та гарантії як одного зі способів забезпечення, зокрема, визначення його відповідності до потреб практики і перспектив розвитку цивільно-правового регулювання цього виду забезпечення виконання зобов'язань, а також вдосконалення правового регулювання відповідних відносин в Україні.

Відповідно до поставленої мети були визначені і розв'язані такі завдання: проаналізована генеза гарантії як однієї зі способів забезпечення виконання зобов'язання; проаналізовано чинне українське законодавство, що регламентує процедуру надання гарантії та виконання гарантійного зобов'язання та його наслідки; досліджена природа гарантії, її місце в системі забезпечення виконання зобов'язань; сформульовано поняття

гарантії, зміст гарантійного зобов'язання; здійснений аналіз динаміки гарантійних відносин, виявлені загальні тенденції правового регулювання гарантії в законодавстві інших країн, які враховані при визначенні шляхів удосконалення цивільного законодавства України; вироблені пропозиції щодо удосконалення цивільно-правового законодавства України.

Об'єктом дослідження є правовідносини, що виникають під час забезпечення гарантією цивільно-правового зобов'язання.

Предметом дослідження є законодавство, яке регулює цивільні правовідносини, що виникають у зв'язку із забезпеченням гарантією зобов'язання.

Методи дослідження. В процесі роботи застосовувалися системний, логічний, історичний, компаративістський та інші наукові методи дослідження. Метод формально-логічного аналізу використовувався при дослідженні змісту норм, які регулюють відносини, що забезпечені гарантією, та відносини, що безпосередньо пов'язані з видачею та оформленням гарантії. Метод системно-структурного аналізу використовувався для з'ясування системи способів забезпечення зобов'язань у цивільному праві України, місця в них гарантійних зобов'язань, їхньої структури, видів, елементів тощо. Використання методу порівняльного аналізу дало змогу здійснити порівняння головних положень про забезпечення зобов'язань гарантією із суміжними відносинами та правовими інститутами, що так або інакше пов'язані з тематикою дисертаційного дослідження, а також здійснити огляд законодавчих рішень в іноземних законодавствах. Метод історичного аналізу застосовувався, головним чином, для встановлення чинників формування гарантії як способу забезпечення зобов'язань, визначення тенденцій та характеру її розвитку.

Розгляд окремих питань здійснювався від загального до окремого, що дало змогу на підставі дедуктивного методу зробити низку приватних висновків. Було застосовано різні способи доктринального тлумачення цивільного та господарського законодавства: словесне, реальне, логічне тощо.

Теоретичною основою дослідження є праці вітчизняних та зарубіжних фахівців у галузі цивільного права, римського приватного права, загальної теорії права М.М. Агаркова, С.С. Алексєєва, К.І. Анєнкова, С.І. Аскназія, М.І. Брагінського, С.І. Братуся, Є.В. Васьковського, О.В. Венедиктова, В.В. Вітрянського, К.О. Граве, В.П. Грибанова, О.С. Йоффе, О.А. Загорулько, О.О. Красавчикова, В.С. Константинова, Н.І. Матузова, Д.І. Мейєра, І.Б. Новіцького, К.П. Побєдоносцева, І.О. Покровського, М.Г. Пронина, І.Й. Пучковської, К.І. Скловського, С.Я. Сорокіна, Є.О. Суханова,

Ю.К. Толстого, Р.О. Халфіної, Є.О. Харитонова, П.П. Цитовича, Г.Ф. Шершеневича, Т.С. Шкрум, Ф.Ф. Шпанегеля та ін.

Емпіричним підґрунтям дослідження служили положення актів цивільного законодавства України та практика їхнього застосування.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим комплексним дослідженням правовідносин, що виникають під час забезпечення гарантією зобов'язання у цивільному праві України.

У дисертаційному дослідженні здійснено спробу сформулювати низку положень стосовно бачення проблем формування та розвитку норм, які регулюють зазначені відносини, їх правові наслідки, які ураховували би сучасний стан цивільного законодавства та досягнення цивілістичної думки України.

На підставі одержаних у процесі дисертаційного дослідження результатів сформульовано основні положення, яким притаманні елементи наукової новизни і які виносяться на захист.

Уперше:

- обґрунтовується висновок, що гарантія не є мірою відповідальності для боржника. Разом із тим, здійснення боржником цивільного правопорушення перед кредитором за основним зобов'язанням і наступне виконання гарантійного зобов'язання (шляхом регресної вимоги гаранта) можуть потягти настання додаткових майнових обтяжень боржника;

- визначено, що якихось обмежень за видами зобов'язань, які можуть забезпечуватися гарантією, законодавство не встановлює. Гарантією можуть бути забезпечені будь-які зобов'язання – як ті, що виникли, так і ті, що мають з'явитися у майбутньому. Як правовий вид забезпечення зобов'язання, гарантія відрізняється від інших видів забезпечення зобов'язань своєю незалежністю від основного зобов'язання;

- визначено механізм гарантії по відношенню до сторін основного зобов'язання: в основному зобов'язанні виникає третя особа – гарант, який дає зобов'язання сплатити грошову суму при пред'явленні кредитором письмової вимоги про її сплату і тим самим зміцнює основне зобов'язання, гарантуючи його належне виконання всією своєю майновою сферою;

- запропоновано розглядати під гарантією встановлений законом або домовленістю сторін забезпечувальний засіб майнового (грошового) характеру, що існує у вигляді акцесорного грошового зобов'язання, яке не залежить від долі основного зобов'язання та забезпечує захист майнового інтересу кредитора у випадку несправності боржника відповідно до умов наданого гарантійного зобов'язання;

- запропоновано відмежовувати гарантію як спосіб забезпечення зобов'язань (§ 4 глави 49 ЦК України) від гарантій, що застосовуються в інших цивільно-правових сферах буття за функціональним значенням;

- запропоновано висновок, що за своєю сутністю часткова відповідальність не може застосовуватися до гарантійних правовідносин, оскільки вона суперечить юридичній природі цього виду забезпечення виконання зобов'язань. Тому відповідальність гаранта за розсудом сторін може мати солідарний або субсидіарний характер.

Додаткового обґрунтування та подальшого розвитку отримало:

- положення, відповідно до якого гарантія не пов'язана із попереднім виділенням майна, однак, з огляду на економічну вагомість особи гаранта та принцип незалежності гарантії від основного зобов'язання є не менш ефективним видом забезпечення зобов'язання, аніж, наприклад, завдаток чи застава;

- положення, згідно з яким використання гарантії: а) тягне встановлення акцесорного зобов'язання (у широкому його розумінні); б) припускає можливість настання майнових наслідків; в) призводить до настання майнових наслідків тільки у разі порушення боржником основного зобов'язання; г) характеризується тим, що до скоєння порушення зобов'язання гарантія проявляє себе наданням кредиторів впевненості в тому, що порушення зобов'язання не призведе до зменшення його майнової сфери;

- висновок, про те, що специфічною ознакою гарантії є самостійний характер цього способу забезпечення зобов'язання (незалежність від долі основного зобов'язання). Разом із тим, гарантійне зобов'язання може виникати лише на підставі головного зобов'язання, що дає можливість вважати гарантію акцесорним зобов'язанням у широкому розумінні цього терміну;

- теза про послідовне здійснення трьох правочинів, що утворюють складний юридичний склад як необхідну умову виникнення гарантійних відносин. Зокрема, для настання правових наслідків, пов'язаних з виникненням правовідносин за гарантією, необхідно, за загальним правилом, укладення: угоди щодо надання гарантії (що укладається між боржником та гарантом); одностороннього правочину щодо видачі гарантії (що здійснюється гарантом у виконання указаної вище угоди); одностороннього правочину з боку кредитора, що свідчить про прийняття гарантії;

- додаткові аргументи на користь розгляду видачі гарантії як одностороннє зобов'язуючого правочину;

- положення щодо того, що припинення обов'язків гаранта перед кредитором не припиняє існування гарантійного зобов'язання як такого. Так,

навіть після сплати кредиторів суми, на яку видана гарантія, може існувати обов'язок боржника оплачувати послуги гаранта протягом дії гарантії.

Крім того, після сплати гарантом кредиторів грошової суми, відповідно до умов гарантії виникає регресне зобов'язання навіть за відсутності домовленості гаранта та боржника про таке зобов'язання. Це зобов'язання є самостійним щодо забезпечувального гарантійного зобов'язання і може існувати навіть паралельно з ним. Таке становище є можливим, наприклад, коли на момент задоволення вимог кредитора та пред'явлення регресної вимоги строк дії гарантії ще не закінчився, і боржник повинен сплачувати як вартість послуг гаранта за гарантійним зобов'язанням, так і суму, сплачену по гарантії кредиторів за регресним зобов'язанням.

Практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що:

- у науково-дослідній сфері висновки, зроблені в дисертації, можуть бути використані для подальших досліджень інституту забезпечення виконання зобов'язань взагалі і гарантії, зокрема;

- у сфері правотворчості – висновки, пропозиції та дефініції, сформульовані в дисертації, можуть бути використані у законотворчій діяльності, в процесі удосконалення цивільного законодавства. Крім того, в роботі пропонується низка пропозицій, спрямованих на формування належної практики застосування цивільно-правових норм у зазначеній галузі;

- у навчально-методичній роботі матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використані при підготовці навчальних посібників та підручників з цивільного права, при читанні курсу лекцій з цивільного права, при розробці відповідних спецкурсів.

Апробація результатів дослідження. Дисертацію підготовано на кафедрі цивільного права Одеської національної юридичної академії, де проведено її обговорення. Теоретичні висновки, сформульовані в дисертації, доповідалися та обговорювалися на науково-практичних конференціях: всеукраїнській науково-практичній конференції „Проблеми вдосконалення сімейного законодавства України” (7 грудня 2001 р., м. Одеса); міжнародній науково-методичній конференції „Римське право і сучасність” (21 грудня 2001 р., м. Одеса); 6-й (58) звітній науковій конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу (23 - 24 квітня 2003 р., м. Одеса); 7-й (59) звітній науковій конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу (22 - 23 квітня 2004 р., м. Одеса); міжнародній науково-практичній конференції „Право ХХІ століття: становлення та перспективи розвитку” (25 листопада 2005 р., м. Миколаїв); всеукраїнській науково-практичній конференції „Практика виборчого процесу в Україні та проблеми його правового регулювання” (18 - 19 листопада 2005 р., м. Одеса,

тези надруковано); науково-практичній конференції „Проблеми правового забезпечення підприємницької діяльності, пов'язаної з морем” (17 березня 2006 р., м. Одеса).

Вони використовувалися також при розробці науково-практичних коментарів до Цивільного кодексу України, прийнятого Законом України від 16 січня 2003 року, написанні підрозділу для навчально-практичного посібника „Цивільне та сімейне право України”.

Публікації. Головні положення дисертації викладено у п'яти публікаціях, які вміщено у фахових виданнях, що входять до затвердженого ВАК України переліку наукових видань.

Структура роботи обумовлена об'єктом, предметом, метою дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків та списку використаних джерел, а також додатку з пропозиціями щодо вдосконалення чинного законодавства. Повний обсяг дисертації складає 206 сторінок. Список використаних джерел складає 196 найменувань і займає 17 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність дослідження, висвітлюються ступінь вивчення теми, зв'язок роботи з науковими програмами, визначаються мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження, характеризуються методи, теоретичне, нормативне та емпіричне підґрунтя роботи, формулюються основні положення, що виносяться на захист, підкреслюється наукове і практичне значення одержаних результатів, зазначається апробація результатів роботи та наводиться перелік публікацій.

Розділ перший „Формування інституту гарантії у цивільному праві” складається із трьох підрозділів і присвячений дослідженню формування системи забезпечення зобов'язань, починаючи з римського приватного права і до сьогодні, а також формування сучасного інституту гарантії як однієї із складових цієї системи.

У **підрозділі 1.1. „Виникнення ідеї гарантії як способу забезпечення зобов'язань у римському приватному праві”** розглядаються основні етапи історичного розвитку системи забезпечення зобов'язань у римському приватному праві, внаслідок якого у ній поступово формується ідея гарантії. Враховуючи ту обставину, що сучасна система забезпечення зобов'язань у головних своїх рисах сформувалася ще у Стародавньому Римі, детальному аналізу піддаються принципові положення цього інституту, вироблені ще у римському приватному праві. Лише у Дигестах Юстиніана вже є помітною система способів забезпечення належного виконання зобов'язань. В окремі групи виділяються порука і застава, завдаток і штраф (неустойка)

розглядаються як спеціальні засоби впливу на учасників контрактів з метою забезпечення належного виконання зобов'язань. Ці два засоби впливу мають загальну спрямованість і супроводжують саме договірні зобов'язання.

Аналізуючи існуючі у літературі класифікації способів забезпечення зобов'язань, особлива увага приділяється запропонованій А. Маленіцею, оскільки вона спростовує поширену точку зору, згідно якій римському праву гарантія не була відома. Насправді ж, як зазначено в роботі, вона існувала вже тоді, хоч і трактувалася, звичайно, як спеціальний вид поруки. На підтвердження цієї тези розглянуто дещо детальніше поруку як спосіб забезпечення зобов'язань за римським приватним правом. внаслідок чого зроблено висновок, що спеціальні види поруки можна розцінювати як своєрідний (але вже достатньо чітко виражений за своєю сутністю) прототип гарантії.

У *підрозділі 1.2. „Динаміка концепції забезпечення зобов'язань у вітчизняному цивільному праві”* здійснюється дослідження формування концепції забезпечення зобов'язань та трактування цієї категорії у сучасній цивілістиці з метою встановлення місця гарантії серед інших способів забезпечення зобов'язань. Із врахуванням розбіжностей у термінології, в роботі визначається співвідношення понять „забезпечення виконання зобов'язань” та „забезпечення зобов'язань”, що використовуються у літературі, внаслідок чого робиться висновок про те, що коректніше говорити про „забезпечення зобов'язання”, тим більше, що такий термін достатньою мірою відповідає цивілістичній традиції. Зазначається, що формування сучасної концепції забезпечення зобов'язань у вітчизняній цивілістиці почалося відносно недавно, оскільки відповідна проблема не привертала значної уваги дореволюційної юриспруденції, в межах якої розвивалася тоді й українська цивілістика. Детальному дослідженню піддаються концепції забезпечення зобов'язань радянського періоду. Аналізуються зміни, що відбулись у правовому регулюванні способів забезпечення зобов'язань у сучасному цивільному праві України. Здійснене дослідження дозволило встановити, що усім видам забезпечення виконання зобов'язань, як правило, властиві такі характерні ознаки: мають майновий зміст; націлені на спонукання боржника до виконання свого боргу (а не тільки на його покарання як правопорушника); мають додатковий (акцесорний) характер; можуть забезпечувати лише дійсні зобов'язання (тобто такі, наприклад, що не припинились у зв'язку зі спливом строку позовної давності).

З урахуванням викладених характерних рис, види (способи) забезпечення виконання зобов'язань визначаються в роботі як передбачені законом або договором спеціальні засоби майнового характеру, що

стимулюють належне виконання зобов'язань боржником шляхом встановлення додаткових гарантій задоволення вимог (інтересів) кредитора.

Підрозділ 1.3. „Формування сучасного інституту гарантії” присвячено аналізу процесу формування гарантії як інституту цивільного права. Враховуючи, що цей процес відбувався паралельно у багатьох країнах, робиться порівняльний аналіз цього інституту у німецькому, швейцарському, американському, японському, фінському праві та у міжнародному праві, в якому містяться уніфіковані правила щодо інституту гарантії.

При здійсненні аналізу нормативно-правових актів та наукової літератури робиться висновок про те, що за радянського періоду розвитку цивільного законодавства гарантія являла собою певний сурогат поруки, пристосований до планової централізованої економіки. Але попри вказану похідну сутність, гарантія мала більше поширення у майновому обігові, ніж порука. Доводиться, що на трансформацію розуміння гарантії у сучасному українському праві вплинули дві основні причини. Перша – вплив міжнародного приватного права, друга – практична необхідність створення ефективного способу забезпечення зобов'язань. У цьому контексті детальному дослідженню піддано питання сприйняття норм міжнародного звичаєвого права національним законодавством України. Здійснений порівняльний аналіз норм, що регламентують інститут гарантії, достатньо очевидно свідчить про зближення норм міжнародного приватного права та національного законодавства, що є об'єктивно необхідною умовою для повноправного залучення України до світової ринкової економіки. Крім цього, визначено співвідношення норм вітчизняного законодавства, що регулює відповідні відносини, зокрема, цивільного та господарського кодексів.

Розділ другий „Поняття та види гарантії” присвячено дослідженню поняття, характерних ознак та видів гарантії.

У підрозділі 2.1. „Поняття гарантії за цивільним законодавством України” детальному аналізу піддано питання визначення цієї категорії, що містяться у нормах права та в науковій літературі. Аналіз дефініцій, закріплених в Цивільному та Господарському кодексах та інших нормах, що регламентують гарантійне зобов'язання, надали можливість встановити, що гарантія – це складне за своїм юридичним змістом правовідношення, яке не зводиться тільки до одного зобов'язання гаранта перед кредитором, а включає в себе цілий комплекс зобов'язань між учасниками відносин щодо гарантії. Такі відносини можна поділити на дві групи: внутрішні, що пов'язують боржника та гаранта, та зовнішні – між гарантом та кредитором (що і є гарантією у її вузькому розумінні). Разом із тим, головними із цих зобов'язань є правовідносини між гарантом і кредитором. Зазначається, що

природа гарантії як способу забезпечення зобов'язання є досить специфічною.

З одного боку, гарантія, перебуваючи в одній площині з іншими способами забезпечення зобов'язання, є засобом стимулювання належного виконання боржником його зобов'язань перед кредитором, що начебто має свідчити про її додатковий (акцесорний) характер щодо забезпечуваного зобов'язання. Однак, з іншого боку, з огляду на пряму вказівку закону (ст. 562 ЦК України), зобов'язання гаранта перед кредитором не залежить у відносинах між ними від того основного зобов'язання, на забезпечення якого вона була видана, навіть якщо в гарантії є посилання на це зобов'язання. Зазначається, що незалежність зобов'язання гаранта від основного зобов'язання є істотною особливістю гарантії, що виділяє її серед інших способів забезпечення зобов'язань, передбачених законодавством.

Дослідженню піддано також співвідношення гарантії з іншими цивільно-правовими інститутами, зокрема, страхуванням. Проаналізовано такий специфічний вид гарантії, як державна гарантія, визначено її відмінності від інших видів гарантії. Здійснене дослідження дозволило виокремити основні характерні риси гарантії: 1) яких-небудь обмежень за видами зобов'язань, які можуть забезпечуватися гарантією, законодавство не встановлює. Гарантією можуть бути забезпечені будь-які зобов'язання – як ті, що виникли, так і ті, що мають з'явитися у майбутньому. Як правовий спосіб забезпечення зобов'язання, гарантія відрізняється від інших способів забезпечення зобов'язань своєю незалежністю від основного зобов'язання; 2) гарантія не є мірою відповідальності боржника. Разом із тим, вчинення боржником (принципалом) цивільного правопорушення перед кредитором (бенефіціаром) за основним зобов'язанням і наступне виконання гарантійного зобов'язання (шляхом регресної вимоги гаранта) можуть призвести до додаткових майнових втрат у боржника (принципала); 3) внаслідок гарантії додатково до сторін основного зобов'язання з'являється третя особа – гарант, який дає зобов'язання сплатити грошову суму при пред'явленні бенефіціаром письмової вимоги про її сплату і тим самим зміцнює основне зобов'язання, гарантуючи його належне виконання; 4) гарантія не пов'язана із попереднім виділенням майна, однак, через економічну вагомість особи гаранта та принцип незалежності гарантії від основного зобов'язання, вона є не менш ефективним способом забезпечення зобов'язання, аніж, наприклад, завдаток чи застава; 5) використання гарантії: а) приводить до появи акцесорного зобов'язання (у широкому його розумінні); б) припускає можливість настання майнових наслідків; в) має майнові наслідки тільки у разі порушення боржником основного зобов'язання; г) до порушення зобов'язання проявляє себе наданням

кредиторів впевненості в тому, що порушення зобов'язання не призведе до зменшення його майнової сфери.

Запропоновано визначити гарантію як встановлений законом або домовленістю сторін забезпечувальний засіб майнового (грошового) характеру, що існує у вигляді акцесорного грошового зобов'язання, яке не залежить від долі основного зобов'язання та забезпечує захист майнового інтересу кредитора у випадку несправності боржника відповідно до умов наданого гарантійного зобов'язання.

У *підрозділі 2.2. „Види гарантії”* аналізу піддано існуючі класифікації гарантії за різними підставами. Зазначається, що розмежування різних видів гарантії має значення для учасників відносин гарантії та допомагає їм обрати найбільш оптимальний для них вид гарантії, яка найкраще забезпечить їхні інтереси. Види гарантії досліджено з урахуванням особливостей забезпечувального зобов'язання та інших чинників.

Так, при характеристиці окремих видів гарантії за різними ознаками виокремлюються гарантії за вимогою та умовні гарантії, прямі і непрямі гарантії, зустрічні (контргарантії), супергарантії, тендерні гарантії, гарантії виконання і гарантії повернення платежів тощо. Наприклад, у залежності від того, що забезпечується гарантією, розрізняють: 1) гарантію повернення авансових платежів, яка покликана компенсувати бенефіціарові сплачену у вигляді авансу грошову суму, яка не була повернута принципалом; 2) гарантію на випадок неплатежу. Цей вид гарантії використовується для забезпечення повної чи часткової сплати товарів чи послуг; 3) гарантію виконання, метою якої є забезпечення постачання або виконання послуг відповідно до договору і вчасно, інакше кажучи, метою є компенсація збитку, заподіяного кредитором в результаті невиконання зобов'язань за основним договором принципалом; 4) гарантію пропозиції. Інакше такий різновид гарантії називають тендерною чи конкурсною гарантією. Детальному аналізу піддано також безвідкличні та відкличні, передавані й непередані, приватні та публічні гарантії.

Окремо досліджено інститут гарантійного забезпечення платежу за векселем (аваль). В процесі аналізу розглянуто співвідношення конструкції авалю з конструкціями поруки і гарантії, внаслідок чого зроблено висновок про те, що інститут авалю можна визнати одним із різновидів такого способу забезпечення зобов'язань як гарантія, із застосуванням до його правового регулювання на території України положень § 4 глави 49 ЦК України. Разом із тим, однією з найважливіших відмінностей авалю від гарантії є те, що вексельне право не встановлює обмежень стосовно того, хто може виступати в якості аваліста. Це може бути як особа, що стороння векселю, так і вже існуючий учасник вексельного зобов'язання.

Порівняльному аналізу піддано також категорії „гарантія” та „банківська гарантія”, на підставі якого зроблено висновок про те, що банківська гарантія, закріплена у ГК України, є за своєю сутністю цивільно-правовим інститутом.

У *підрозділі 2.3. „Правовідносини, що виникають у зв’язку з гарантією”* аналізу піддано характерні ознаки правовідносин гарантії, що відрізняють їх не тільки від правовідносин інших способів забезпечення зобов’язання, насамперед поруки, але й від гарантії, яка використовувалась у раніше чинному українському законодавстві. Такими ознаками є: 1) самостійний характер гарантії, яка не залежить від долі основного зобов’язання; 2) особливий суб’єктний склад; 3) необмеженість строком пред’явлення кредитором позовних вимог до гаранта; 4) видача гарантії на оплатній основі; 5) безвідкличність гарантії; 6) непередаваність прав кредитора.

Зазначено, що поміж ознак правовідносин гарантії провідне місце належить незалежності зобов’язання за участю гаранта (гарантійного зобов’язання) від основного зобов’язання. Така ознака не властива жодному іншому способу забезпечення зобов’язань. На підставі аналізу співвідношення між назвою ст. 562 ЦК України та самим принципом, що міститься у зазначеній нормі, робиться висновок про те, що від основного зобов’язання не залежить саме зобов’язання гаранта (гарантійне зобов’язання у вузькому розумінні), а не вся гарантія, що є складним правовим відношенням. Як спосіб забезпечення зобов’язання, гарантія своїм встановленням зобов’язана, передусім, основному зобов’язанню. Взаємозв’язок основного зобов’язання з гарантією є неминучим та зумовлений правовою природою гарантії як одним із забезпечувальних заходів. А ось незалежність зобов’язання гаранта у гарантійних правовідносинах від основного зобов’язання проявляється в тому що: 1) недійсність основного зобов’язання не може тягнути за собою недійсність зобов’язання гаранта перед кредитором; 2) виконання боржником основного зобов’язання (повністю або частково) не припиняє (ані повністю, ані частково) обов’язків гаранта у гарантійних правовідносинах; 3) припинення основного зобов’язання на будь-якій підставі, крім належного виконання, не тягне припинення гарантійних зобов’язань; 4) зі спливом позовної давності за основним зобов’язанням не спливає позовна давність за гарантійним зобов’язанням гаранта; 5) зобов’язання гаранта перед кредитором підлягає виконанню за вимогою кредитора без попереднього пред’явлення вимоги до боржника про виконання основного зобов’язання (якщо інше не передбачено самою гарантією). З метою законодавчого закріплення та послідовної реалізації принципу незалежності зобов’язання гарантії від основного

зобов'язання, пропонується внесення змін до частини 2 ст. 564 ЦК України. Крім цього, для унеможливлення у практичній діяльності ситуацій, пов'язаних зі спробами кредитора (який отримав грошову суму від гаранта) домогтися виконання у тій самій частині від боржника за основним зобов'язанням, пропонується включити до ЦК України відповідну норму.

На підставі аналізу такої ознаки правовідносин, що виникають при гарантії, як оплатність, робиться висновок, що остання проявляється у видачі гарантії на оплатній основі, що знаходить відображення у договорі про надання гарантії, який укладається між боржником та гарантом. Однак безпосередньо сам правочин щодо видачі гарантії (тобто правочин, що закріплює зобов'язання гаранта перед кредитором) є безоплатним.

Щодо безвідкличності гарантії, яка зумовлює незмінність відповідних правовідносин, зазначається, що вона має диспозитивний характер, оскільки самою гарантією може бути передбачене право гаранта за певних умов (або й без них) відкликати гарантію.

Ще однією специфічною ознакою гарантійних правовідносин є непередаваність прав за гарантією. Відповідно до загальних правил ст. 563 ЦК України права кредитора по гарантії не підлягають передачі іншим особам. Разом із тим, це правило має диспозитивний характер: самою гарантією може бути передбачено право кредитора передати право вимоги до гаранта іншій особі. Вказівка на можливість передбачення іншого свідчить про те, що згода гаранта на поступку прав вимоги до нього повинна міститися саме в тексті гарантії. Таким чином, у ст. 563 ЦК України закріплено виняток із загального правила про перехід прав кредитора до іншої особи без згоди боржника, передбачений ст. 516 ЦК України.

Розділ третій „Виникнення та припинення гарантійних правовідносин” присвячено характеристиці підстав виникнення та припинення гарантійних правовідносин, а також правочинів про їх встановлення.

У підрозділі 3.1. „Загальна характеристика підстав виникнення гарантійних правовідносин” детальному аналізу піддано вид правочину, що є безпосередньою підставою виникнення зобов'язання за гарантією і відповідних правовідносин. З урахуванням того, що найбільш поширеною точкою зору стосовно юридико-фактичних підстав виникнення правовідносин за гарантією є визнання гарантії одностороннім правочином, досліджено саме цей вид правочину. Здійснений аналіз дозволив дійти висновку про те, що волевиявлення гаранта не є абсолютно достатнім для виникнення гарантійного зобов'язання, оскільки існують й інші юридичні факти, спрямовані на виникнення відносин за гарантією. Розгляд цього

питання привів до необхідності більш детально дослідити юридико-фактичну основу динаміки відносин учасників, пов'язаних гарантією.

В результаті дослідження нормативної підстави правовідносин за гарантією робиться висновок про те, що характер відносин між гарантом і боржником є договірним, про необхідність укладення між ними договору про надання гарантії. При цьому такий правочин може бути укладено як шляхом складання єдиного документа, підписаного сторонами, так і шляхом направлення принципалом гарантові одностороннього листа, який вміщує суттєві умови банківської гарантії, з проханням видати цю гарантію (яка буде виступати офертою у відносинах гаранта із принципалом – ст. 641 ЦК України), і здійснення гарантом дій щодо видачі гарантії (які можна кваліфікувати як акцепт – ст. 642 ЦК України). Наявність нормативної підстави, за умови володіння учасниками відносин за гарантією необхідною праводієздатністю, створює передумови для наступної динаміки відповідних правовідносин, вихідним моментом яких є виникнення зобов'язань за допомогою юридичного факту – правочину про надання гарантії.

Таким чином, підставою виникнення правовідносин за гарантійним зобов'язанням є юридичний склад, який складається із трьох юридичних фактів (послідовно здійснюваних правочинів): 1) правочин (угода) щодо надання гарантії (що укладається між принципалом та гарантом); 2) односторонній правочин щодо видачі гарантії (що здійснюється гарантом у виконання указаної вище угоди); 3) дії бенефіціара, що свідчать про прийняття гарантії (односторонній правочин). Зазначається також, що запропонований юридичний склад як підстава виникнення гарантійного зобов'язання не є достатнім для настання права бенефіціара на отримання гарантійної суми та обов'язку гаранта на її сплату. Згідно зі ст. 563 ЦК України необхідною умовою сплати кредиторів грошової суми відповідно до умов гарантії є порушення боржником зобов'язання, забезпеченого гарантією. Тобто, для здійснення виплат на користь бенефіціара до юридичного складу (трьох його елементів) додається ще один – протиправна поведінка боржника (невиконання чи неналежне виконання ним свого обов'язку).

З метою вдосконалення чинного законодавства запропоновано авторську редакцію статті 562 ЦК України „Незалежність гарантії”.

Підрозділ 3.2. „Правочини про встановлення гарантійних правовідносин” присвячено аналізу правочинів про встановлення гарантійних правовідносин.

При підведенні підсумків здійсненому аналізу правочинів, що є підґрунтям виникнення правовідносин за гарантією, зазначено, що, по-перше, правочин щодо надання гарантії є договором, оскільки для її укладення

необхідне вираження узгодженої волі двох сторін: принципала та гаранта. За ціллю або спрямованістю цей договір можна зарахувати до договорів про надання послуг. Крім того, цей договір характеризується тим, що він є остаточним, взаємним, майновим, лінійним (договором на користь його учасників), вільним, консенсуальним, оплатним, взаємо погодженим, строковим.

По-друге, другим елементом юридичного складу, що є підставою виникнення гарантійних правовідносин, є, за загальним правилом, правочин щодо видачі гарантії. Він є попереднім, безоплатним, каузальним, строковим, та таким, що надає певних правомочностей.

Третім елементом складного юридичного складу гарантії є згода бенефіціара на прийняття гарантії, що за своєю правовою природою також виступає одностороннім правочином. Цей правочин є кінцевим, безоплатним, строковим, абстрактним та таким, що надає певних правомочностей (породжує права).

Договір гарантії може виступати другим (альтернативним одностороннім правочином щодо видачі та прийняття гарантії) елементом складного юридичного складу, що є підставою виникнення зобов'язань гаранта. Договір гарантії є односторонньо зобов'язуючим, консенсуальним, кінцевим, безоплатним, взаємо погодженим, лінійним, каузальним, строковим.

Передбачена українським законодавством необхідність надання кредитором вимоги про сплату грошової суми з доданням документів, вказаних у гарантії, є, як уявляється, елементом змісту правочину щодо видачі гарантії, а не юридичним фактом, необхідним для виникнення обов'язку у гаранта щодо здійснення платежу, що могло би дати підставу для встановлення цього правочину як умовного. Таким чином, правочин за гарантією (договір гарантії або правочин щодо видачі гарантії) у відповідності до Цивільного кодексу України є звичайним (безумовним) правочином.

Правовідносини сторін щодо сплати за гарантійним зобов'язанням подібні до конструкції правочину під відкладальною обставиною. У ньому настання прав та обов'язків сторін обумовлено обставиною, щодо якої невідомо, настане вона чи ні. При гарантії сутність відносин гаранта та кредитора так само обумовлюють виникнення прав та обов'язків несправністю боржника.

У *підрозділі 3.3. „Припинення гарантійних правовідносин”* при здійсненні аналізу підстав припинення гарантійних правовідносин дослідженню піддано дві принципово відмінні точки зору. Перша з них полягає в тому, що перелік умов припинення гарантії, визначений у

цивільному законодавстві, є вичерпним. Натомість інша стосується того, що перелік особливих випадків припинення гарантії не може бути вичерпним, тому що загальні підстави припинення цивільно-правових зобов'язань можуть бути застосовані і до зобов'язань, що виникають на підставі гарантії.

У цьому контексті детальному аналізу піддано підстави припинення дії гарантії, зазначені у ст. 568 ЦК України. Відповідно до неї, зобов'язання гаранта перед кредитором припиняється у разі: 1) сплати кредитором суми, на яку видано гарантію; 2) закінчення строку дії гарантії; 3) відмови кредитора від своїх прав за гарантією шляхом повернення її гарантові або шляхом подання гаранту письмової заяви про звільнення його від обов'язків за гарантією. Зазначається, що наведена норма встановлює обмежений перелік підстав припинення гарантійних зобов'язань. Вони пов'язані або з належним виконанням гарантом свого зобов'язання, або з одностороннім волевиявленням самого кредитора.

У літературі називається ще одна підстава припинення відповідних правовідносин: відкликання гарантії, яке реалізується гарантом шляхом одностороннього правочину. Із цього приводу зазначається, що відкликання гарантії не тягне припинення договору про надання гарантії. Відповідно до представленої в роботі точки зору на природу гарантії, її відкликання не є підставою припинення гарантії. Звертається увага на те, що ст. 568 ЦК України не надає сторонам права встановлювати інші підстави припинення гарантії. У зв'язку з цим проаналізовано можливість застосування в якості підстав припинення гарантії загальних підстав припинення зобов'язань.

У результаті розгляду підстав припинення гарантії зроблено такі висновки: 1) перелік способів припинення гарантії, встановлений ст. 562 ЦК України, не є вичерпним. Загальні способи припинення зобов'язань діють стосовно гарантії; 2) запропоновано доповнити частину 2 ст. 562 ЦК України таким положенням: „внаслідок відмови кредитора від своїх прав по гарантії шляхом направлення письмової заяви про звільнення гаранта від його зобов'язань або повернення гарантії кредитором гарантові”.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження сформульовано низку висновків і пропозицій, запропоновані зміни та доповнення до чинного в аналізованій сфері законодавства України. До основних висновків належать такі.

1. Цивільно-правові забезпечувальні міри являють собою різновид правових забезпечувальних мір. Цивільно-правові забезпечувальні міри (засоби) є встановлені актом цивільного законодавства або правочином

додаткові гарантії здійснення своїх прав уповноваженою особою та (або) захисту інтересів цієї особи.

2. Виконання зобов'язань забезпечують лише деякі засоби (неустойка, завдаток). Інші міри лише стимулюють боржника до виконання зобов'язання, а у випадку його несправності гарантують захист майнових інтересів кредитора (застава, притримання, порука, гарантія). Сплата грошей поручителем, гарантом не замінює виконання, а може бути лише сурогатом виконання. Тому слід зазначити умовність найменування „забезпечення виконання зобов'язань” взагалі, і „гарантія – спосіб забезпечення виконання зобов'язання”, зокрема. Більш точним уявляється говорити про „забезпечення зобов'язання”.

3. Використання гарантії здійснюється не тільки як спосіб забезпечення цивільно-правового зобов'язання в цивільному обігові, але й у публічно-правовій сфері (наприклад, у відносинах з митними органами), що свідчить про певною мірою універсальний характер гарантії. Разом із тим, специфічним є застосування гарантії як способу забезпечення зобов'язань у державному секторі економіки. Як передбачається ст. 199 ГК України, зобов'язання суб'єктів господарювання у вказаній сфері можуть бути забезпечені державною гарантією у випадках та у спосіб, передбачений законом. Отже, державна гарантія також є способом забезпечення цивільно-правових зобов'язань. Однак вона, порівняно з іншими видами гарантії, має низку суттєвих особливостей. Першою та основною її особливістю є те, що надається вона у випадках та у спосіб, які передбачені законом. Друга особливість полягає в тому, що суб'єктами, які мають право забезпечити свої зобов'язання державною гарантією, можуть бути лише суб'єкти, що належать до державного сектора економіки та визначені в законі.

4. Гарантія, як спосіб забезпечення зобов'язань, є компонентом системи цивільно-правових забезпечувальних засобів. Використання її: а) тягне встановлення акцесорного зобов'язання (у широкому його розумінні); б) припускає можливість настання майнових наслідків; в) призводить до настання майнових наслідків тільки у разі порушення боржником основного зобов'язання; г) характеризується тим, що до скоєння порушення зобов'язання гарантія проявляє себе наданням кредиторів впевненості в тому, що порушення зобов'язання не призведе до зменшення його майнової сфери.

З урахуванням цього гарантію пропонується визначати як встановлену законом або домовленістю сторін забезпечувальну міру майнового (грошового) характеру, що існує у вигляді акцесорного грошового зобов'язання, яке не залежить від долі основного зобов'язання та забезпечує

захист майнового інтересу кредитора у випадку несправності боржника відповідно до умов наданого гарантійного зобов'язання.

5. Гарантії притаманні специфічні ознаки. Головною з них є самостійний характер цього способу забезпечення зобов'язання, тобто його практично повна незалежність від долі основного зобов'язання. Разом із тим, гарантійне зобов'язання може виникати лише у зв'язку з існуванням головного зобов'язання, що дає підстави вважати гарантію акцесорним зобов'язанням у широкому розумінні цього терміну.

6. Для настання правових наслідків, пов'язаних із виникненням правовідносин за гарантією, необхідне, за загальним правилом, послідовне здійснення трьох правочинів, що утворюють юридичний склад: 1) договору щодо надання гарантії (укладається між принципалом та гарантом); 2) одностороннього правочину щодо видачі гарантії (що здійснюється гарантом на виконання зазначеного вище договору); 3) одностороннього правочину кредитора, що свідчить про прийняття гарантії.

Разом із тим, зобов'язання гаранта перед кредитором щодо сплати гарантійної суми за підставою свого виникнення є досить своєрідним. Воно виникає на підставі юридичного складу, що включає в себе не тільки три вказаних елементи, але й протиправне діяння боржника (невиконання чи неналежне виконання ним свого зобов'язання), що передбачено ст. 563 ЦК України. Таким чином, конструкція правовідносин стосовно сплати кредиторів суми, на яку видана гарантія, подібна до конструкції правочину під відкладальною обставиною. У ньому настання прав та обов'язків сторін обумовлено обставиною, щодо якої невідомо, настане вона чи ні. При гарантії так само сутність відносин гаранта та кредитора обумовлюють виникнення прав та обов'язків несправністю боржника.

7. Видача гарантії являє собою односторонньо зобов'язуючий правочин. Вона породжує односторонній обов'язок гаранта перед кредитором.

8. Припинення обов'язків гаранта перед кредитором не припиняє існування гарантійного зобов'язання як такого. Тому, навіть після сплати кредиторів суми, на яку видана гарантія, може існувати обов'язок боржника оплачувати послуги гаранта протягом дії гарантії.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Єсіпова Л.О. Вексель у європейських системах приватного права: порівняльно-правовий аналіз // Актуальні проблеми держави і права: Зб. наук. праць. – Одеса: Юрид. л-ра., 2002. – Вип. 13. – С. 95-101.
2. Єсіпова Л.О. Гарантія як інститут українського цивільного права // Митна справа. – 2005. – № 5. – С. 53-57.
3. Єсіпова Л.О. Гарантія як засіб забезпечення належного виконання зобов'язань // Актуальні проблеми політики. – 2006. – Вип. 28. – С. 421-424.
4. Єсіпова Л.О. Гарантія та її види за цивільним законодавством // Університетські наукові записки // Часопис Хмельницького університету управління та права. – Вип. 1. – Хмельницький, 2006. – С. 128-131.
5. Єсіпова Л.О. Види гарантійних зобов'язань та їх співвідношення в цивільному законодавстві України // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – № 1. – 2006. – С. 128-129.
6. Єсіпова Л.О. Правова природа гарантії та підстави її виникнення за цивільним законодавством України // Програма та тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції “Практика виборчого процесу в Україні та проблеми його правового регулювання” (18-19 листопада 2005р., м. Одеса). – Одеса: Юрид. л-ра, 2005. – С.161-163.
7. Єсіпова Л.О. Банківська гарантія як засіб забезпечення зобов'язань на морському транспорті // Програма та тези доповідей Науково-практичної конференції “Проблеми правового забезпечення підприємницької діяльності, пов'язаної з морем” (17 березня 2006 р., м. Одеса). – Одеса: ПП Фенікс, 2006. – С. 113-115.
8. Цивільне та сімейне право України в питаннях та відповідях /Харитонов Є.О., Калітенко О.М., Зубар В.М, Мінченко Р.М. та ін. /За ред. Є.О. Харитонова, О.М. Калитенко – Х.: Одісей, 2002. – С. 286-288.
9. Цивільний кодекс України: Коментар. Видання друге із змінами за станом на 15 січня 2004 р. / За заг ред. Є.О. Харитонова, О.М.

Калітенко. – Х.: ТОВ “Одіссей”, 2004. – 856с.: Єсіпова Л.О. – § 4 гл. 49 – С. 404-414.

10. Гражданский кодекс Украины: Комментарий. – Т. 2. – Издание второе. / Под общ ред. Харитонов Е.О., Калитенко О.М. – Х.: ООО “Одиссей”, 2004. – 1024с.: Єсіпова Л.А. – § 4 гл. 49 – С. 66-82.
11. Цивільний кодекс України: Коментар / За заг ред. Є.О. Харитонова, О.М. Калітенко. – Одеса: Юрид. л-ра, 2004. – 1112 с.: Єсіпова Л.О. – § 4 гл. 49 – С. 491-500.

АНОТАЦІЯ

Єсіпова Л.О. Гарантія у цивільному праві. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03. – цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Одеська національна юридична академія, Одеса, 2006.

Дисертація присвячена аналізу поняття гарантії як виду забезпечення зобов'язань. Досліджуються питання правової природи, сутнісних ознак гарантії, визначення її місця у системі засобів забезпечення зобов'язань. Розглядається процес формування ідеї гарантії, починаючи з римського приватного права і до сьогодні. Аналізу піддано сучасну концепцію гарантії. Характеризуються підстави виникнення та припинення гарантійних правовідносин, специфіка юридичної сукупності, що тягне виникнення цих відносин.

Розглядаються особливості різних видів гарантії, їх співвідношення із суміжними цивільно-правовими інститутами.

Сформульовано теоретичні висновки з досліджених питань та практичні пропозиції, спрямовані на удосконалення регулювання інституту гарантії у цивільному законодавстві України.

Ключові слова: способи забезпечення зобов'язань, гарантія, гарант, принципал, бенефіціар.

АННОТАЦИЯ

Єсіпова Л.А. Гарантия в гражданском праве. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право. – Одесская национальная юридическая академия, Одесса, 2006.

Диссертация посвящена исследованию института гарантии в гражданском законодательстве. В работе исследуются вопросы формирования идеи гарантии, начиная от римского частного права. Детально проанализированы этапы формирования данного института в современный, в частности, советский период гражданского права.

Детально проанализировано понятие гарантии, ее правовая природа. В результате сделан вывод о том, что гарантия является компонентом системы гражданско-правовых средств обеспечения. Ее использование: 1) влечет появление акцессорного обязательства (в широком его значении); 2) предполагает возможность наступления имущественных последствий; 3) приводит к наступлению имущественных последствий только в случае нарушения должником основного обязательства; 4) характеризуется тем, что до нарушения обязательства гарантия проявляется предоставлением кредитору уверенности в том, что нарушенное обязательство не повлечет для него убытков. В результате исследования специфических признаков гарантии сделан вывод о том, что основным из них является самостоятельный характер этого вида обеспечения обязательств, то есть его практически полная независимость от судьбы основного обязательства. Вместе с тем, гарантийные правоотношения могут возникать только в связи с существованием основного обязательства, что дает основания считать гарантию акцессорным обязательством (в широком смысле этого термина).

Исследованы различные виды гарантии, определено соотношение гарантии и смежных институтов гражданского права. Впервые исследованы публичные и частные гарантии как виды гарантий.

Впервые детально проанализированы основания возникновения и прекращения гарантийных правоотношений, специфика сложного юридического состава, служащего основанием возникновения соответствующих правоотношений.

Сформулирован ряд конкретных предложений и рекомендаций, направленных на усовершенствование регулирования гарантии в гражданском праве Украины, уточнены и сформулированы некоторые категории рассматриваемого института.

Ключевые слова: способы обеспечения обязательств, гарантия, гарант, принципал, бенефициар.

ANNOTATION

Esipova L.O. The guarantee in civil law. – Manuscript.

Dissertation for seeking of science degree candidate of law science in specialization 12.00.03. – civil law and civil process; family law; international private law. – Odessa national law academy, Odessa, 2006.

Dissertation is devoted to analyze of guarantee conception as the way of securing the obligations. The questions of law nature, main features of guarantee, definition of its place in system of means securing obligations are being researched. The process of formation of guarantee idea is being considered beginning from Roman private law until today. The modern conception of guarantee is also analyzed. The bases of arise and cessation of guarantee law-relations, specific features of law totality, which involves arise of these relations are being characterized.

The specifications of different forms of guarantee, their correlation with adjacent civil law institutes are being considered.

Theoretical conclusions on base of researched questions and practical proposals, which are directed on improvement of regulation of guarantee institute in civil law system of Ukraine, are being formed.

Key words: means of obligation securing, guarantee, garant, principal, beneficiary.